

Klassieke Olympiaden 2017-2018

Pensum Latijn

ronde 2

Inleiding

We schrijven het jaar 23 na Chr., het negende jaar van de regering van keizer Tiberius. Tot dan toe was zijn optreden succesvol en gematigd geweest, maar de opkomst van Aelius Seianus, commandant van de keizerlijke garde, bracht verandering in zijn gedrag. Deze was uit op de hoogste macht en gebruikte allerlei verderfelijke methodes om dit te verwezenlijken. Hij won aan invloed door de keizerlijke lijfwacht, die tot nu toe op verschillende locaties in Rome gehuisvest was, te concentreren in één kazerne: Als er zich plotseling een incident zou voordoen kon er immers efficiënter worden opgetreden. Hij maakte zich zeer geliefd bij zijn soldaten en zocht steun in de kringen van de senatoren. Bovendien verwierf hij de sympathie van Tiberius, zelfs in die mate dat deze hem tegenover het volk roemde als “deelgenoot in zijn zware taak”.

Tekst

IV.3 Seianus verleidt de vrouw van Drusus

1 Ceterum plena Caesarum domus, iuvenis filius, nepotes adulti moram cupitis
afferebant. Et quia vi tot simul corripere intutum, dolus intervalla scelerum
poscebat. Placuit tamen occultior via et a Druso incipere, in quem recenti ira
ferebatur. Nam Drusus, impatiens aemuli et animo commotior, orto forte
5 iurgio, intenderat Seiano manus et contra tendentis os verberaverat.
Igitur cuncta temptanti, promptissimum visum ad uxorem eius Liviam
convertere, quae soror Germanici, formae initio aetatis indecorae, mox
pulchritudine praecelebat. Hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit, et,
postquam primi flagitii potitus est, (neque femina, amissa pudicitia, alia
10 abnuerit) ad coniugii spem, consortium regni et necem mariti impulit.
Atque illa, cui avunculus Augustus, socer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac
maiores et posteros municipali adultero foedabat, ut pro honestis et
praesentibus flagitiosa et incerta expectaret. Sumitur in conscientiam
Eudemus, amicus ac medicus Liviae, specie artis frequens secretis. Pellit
15 domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne paelici
suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum
consilia afferebat.

IV.6 Een tussenbalans van de figuur Tiberius

In de capita 4 en 5 beschrijft Tacitus vooral militaire aangelegenheden. Op dit punt van zijn beschrijving van de regering van Tiberius (na negen jaar) aangekomen, acht Tacitus het gewenst een soort tussenbalans op te maken. Deze valt gunstig uit voor Tiberius. Maar Tacitus voegt er meteen aan toe dat er in het jaar 23 een kentering optreedt die samenhangt met de dood van zijn zoon Drusus en met de toenemende invloed van Seianus.

Tacitus laat diverse bestuurlijke zaken de revue passeren. In zijn contacten met de politiek invloedrijkste groep, de senaat, trad Tiberius terughoudend op.

Hij liet de senatoren en de hogere en de lagere ambten een belangrijke rol spelen. Bij benoemingen lette hij op de verdiensten van de kandidaten (de keizer had namelijk het recht een gedeelte van de kandidaten voor te dragen). Het financiële beheer (voedselvoorziening, belastingen e.d.) berustte als vanouds bij de *equites*. Integere mannen adviseerden hem in privé zaken. De graanvoorziening van Italië kreeg alle aandacht. De provincies werden verstandig bestuurd. Tiberius zelf hield er geen dure hofhouding op na. Maar dit alles leek niet van harte te gebeuren, maar vooral uit angst voor zijn positie. Deze was inderdaad nog steeds hachelijk. In de eigen familie was er de Julische clan rond Agrippina, de weduwe van Germanicus. Dan was er de ambitieuze en intrigerende Seianus. En onder de senatoren bestond een verborgen, hardnekkige, republikeins georiënteerde oppositie tegen Tiberius. Hij moest dus wel voorzichtig manoeuvreren.

IV.7 Drusus klaagt over de toenemende invloed van Seianus

- 1 Quae cuncta non quidem comi via, sed horridus ac plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur. Nam dum superfuit, mansere, quia Seianus, incipiente adhuc potentia, bonis consiliis notescere volebat, et ultor metuebatur, non occultus odii, sed crebro querens: *Incolumi*
- 5 *filio, adiutorem imperii alium vocari. Et quantum superesse, ut collega dicatur? Primas dominandi spes in arduo. Ubi sis ingressus, adesse studia et ministros. Exstructa iam sponte praefecti castra, datos in manum milites. Cerni effigiem eius in monumentis Cn. Pompei. Communes illi cum familia Drusorum fore nepotes. Precandam post haec modestiam, ut contentus esset.*
- 10 Neque raro neque apud paucos talia iaciebat. Et secreta quoque, eius corrupta uxore, prodebantur.

IV.8 De moord op Drusus. Optreden van Tiberius in de senaat

- 1 Igitur Seianus, maturandum ratus, deligit venenum, quo, paulatim irrepente, fortuitus morbus adsimularetur. Id Druso datum per Lygdum spadonem, ut octo post annos cognitum est. Ceterum Tiberius, per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto necdum

- 5 sepulto, curiam ingressus est. Consulesque, sede vulgari per speciem maestitiae sedentes, honoris locique admonuit, et effusum in lacrimas senatum, victo gemitu, simul oratione continua erexit. *Non quidem sibi ignarum posse argui, quod tam recenti dolore subierit oculos senatus. Vix propinquorum alloquia tolerari, vix diem aspici a plerisque lugentium.*
- 10 *Neque illos imbecillitatis damnandos. Se tamen fortiora solacia e complexu rei publicae petivisse.* Miseratusque Augustae extremam senectam, rudem adhuc nepotum et vergentem aetatem suam, ut Germanici liberi, unica praesentium malorum levamenta, inducerentur petivit. Egressi consules firmatos alloquio adolescentulos deductosque ante Caesarem statuunt.
- 15 Quibus apprensus "patres conscripti, hos", inquit, "orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatusque sum, quamquam esset illi propria suboles, ne secus quam suum sanguinem foveret, attolleret, sibique et posteris confirmaret. Erepto Druso, preces ad vos converto disque et patria coram obtestor: Augusti pronepotes, clarissimis maioribus genitos, suscipite, regite,
- 20 vestram meamque vicem explete. Hi vobis, Nero et Druse, parentum loco. Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad rem publicam pertineant."

IV.9 Wil Tiberius aftreden?

Tiberius' woorden maakten diepe indruk op de senatoren. Maar daarna kwam hij terug op een eerder gedaan voorstel om de macht over te dragen aan de consuls. Men twijfelde echter aan de oprechtheid van dit voorstel.

Ter nagedachtenis aan Drusus werd tot dezelfde eerbewijzen besloten als voor Germanicus indertijd. In de processie werden de vooroudermaskers meegedragen en ook de beeltenissen van Aeneas, van alle koningen van Alba Longa, van Romulus en van de gens Claudia.

IV.10 Een hardnekkig gerucht omtrent de moord op Drusus

1 In tradenda morte Drusi, quae plurimis maximaeque fidei auctoribus
memorata sunt, rettuli. Sed non omiserim eorundem temporum rumorem,
validum adeo, ut nondum exolescat. *Corrupta ad scelus Livia, Seianum Lygdi*
quoque spadonis animum stupro vinxisse, quod is Lygdis aetate atque
5 *forma carus domino interque primores ministros erat. Deinde, inter conscios*
ubi locus veneficii tempusque composita sint, eo audaciae proVectum, ut
verteret et, occulto indicio Drusum veneni in patrem arguens, moneret
Tiberium vitandam potionem, quae prima ei apud filium epulanti offerretur.
Ea fraude captum senem, postquam convivium inierat, exceptum poculum
10 *Druso tradidisse. Atque illo ignaro et iuveniliter hauriente, auctam*
suspicionem, tamquam metu et pudore sibimet irrogaret mortem, quam
patri struxerat.

IV.11 De weerlegging van het gerucht door Tacitus

1 Haec, vulgo iactata, super id, quod nullo auctore certo firmantur, prompte
refutaveris. Quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus
exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque sua manu et nullo ad
paenitendum regressu? Quin potius ministrum veneni excrucicaret, auctorem
5 exquireret, insita denique etiam in extraneos cunctatione et mora adversum
unicum et nullius ante flagitii compertum uteretur? Sed quia Seianus
facinorum omnium repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Caesaris et
ceterorum in utrumque odio, quamvis fabulosa et immania credebantur,
atrociore semper fama erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris, per
10 Apicatam Seiani proditus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus est. Neque

quisquam scriptor tam infensus exstitit, ut Tiberio obiectaret, cum omnia alia conquirerent intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut claro sub exemplo falsas auditiones depellerem peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia avide accepta
15 veris neque in miraculum corruptis antehabeant.

Tacitus Annales IV.3, 6-11

Aantekeningen

IV.3 Seianus verleidt de vrouw van Drusus

Seianus ziet kansen om Tiberius op te volgen. Maar het keizerlijk huis is rijk voorzien van mogelijke opvolgers bij een eventueel overlijden van Tiberius: Drusus, de zoon van Tiberius, en de drie zonen van de overleden Germanicus (van wie Caligula later Tiberius zal opvolgen). Geweld gebruiken tegen zovelen tegelijk zou opvallen.

Seianus kiest voor een list. Hij verleidt de vrouw van Drusus, Livia (de zuster van de overleden Germanicus) en weet haar bij zijn plannen te betrekken. Livia kon al niet goed opschieten met haar schoonzus Agrippina, de weduwe van Germanicus. Door Livia voor zich te winnen, probeert Seianus de zonen van Germanicus en Agrippina af te houden van een mogelijke opvolging.

1	plenus + gen. Caesar iuvenis, -is nepotes adultus mora cupitis	vol van <i>hier</i> : keizerlijke prins jeugdig, <i>nl.</i> Drusus, de zoon van Tiberius. Hij was op dat moment 37 jaar. Tot 45 jaar was iemand iuvenis. <i>nl.</i> van Tiberius, met name Nero en Drusus, de twee oudste zonen van Germanicus. In feite zijn het zijn achterneven, maar na de dood van Germanicus zijn zij geadopteerd door Tiberius' zoon Drusus volwassen (ouder dan 17 jaar) oponthoud, uitstel <i>dat. mv. onz., zelfstandig gebruikt van het ptc. perf. pas.</i> van cupio
2	affero corripio (corripere) intutus intutum dolus intervallum	veroorzaken aanpakken onveilig <i>vul aan</i> : erat list, sluwheid tussentijd, pauze
3	tamen via, incipere	<i>nl.</i> hoewel dit dus uitstel inhield afwisseling van zelfstandig naamwoord en infinitivus als onderwerp (<i>variatio</i>)
3-4	incipio (incipere) a + abl. fero in + acc.	beginnen met/bij zich richten tegen
4	impatiens, -ntis + gen. aemulus commotus forte <i>bijw.</i> orior, ortus sum	niet in staat te verdragen rivaal, mededinger; <i>nl.</i> Seianus. Drusus voelt zich achtergesteld. bewogen, opvliegend toevallig ontstaan
5	iurgium manus intendo + dat.	ruzie slaags raken met

	contra tendo	weerstand bieden
	contra tendentis	<i>vul aan:</i> Seiani
	verbero (verberare)	slaan
6	tempto (temptare)	onderzoeken, proberen
	temptanti	<i>vul aan:</i> Seiano
	promptus	voor de hand liggend
	visum	<i>vul aan:</i> est
	eius	<i>nl. van Drusus</i>
7	converto ad + <i>acc.</i>	zich wenden tot
	formae indecorae	<i>gen. die een eigenschap aangeeft</i>
	indecorus	lelijk
8	praecello	uitmunten
	hanc	<i>lijd.vw. bij pellexit en impulit</i>
	ut	alsof
	adulterium	ontrouw, echtbreuk
	pellicio (pellicere), pellexi + <i>dat.</i>	verleiden tot
9	flagitium	schanddaad
	potior, potitus sum + <i>gen.</i>	zich meester maken van
	pudicitia	kuisheid
	alia	<i>acc. mv. onz.</i>
10	abnuo	weigeren
	abnuerit	<i>con. perf.; potentialis</i>
	coniugium	huwelijk
	consortium	deelgenootschap
	impello	aanzetten
11	avunculus	oudoom (<i>Livia was via haar moeder de kleindochter van een zus van Augustus en via haar vader de kleindochter van Augustus' vrouw Livia</i>)
	socer	schoonvader
	cui - liberi	<i>vul aan:</i> erant
12	maiores	voorouders
	posterii	nakomelingen
	adulter	echtbreker
	municipalis, -is	provinciaal (<i>Seianus was afkomstig uit een klein stadje in de "provincie"</i>)
	foedo (foedare)	onteren
	pro + <i>abl.</i>	in plaats van
	honestus	fatsoenlijk; <i>zelfstandig gebruikt</i>
13	praesens, -ntis	aanwezig; <i>zelfstandig gebruikt</i>
	flagitiosus	schandelijk; <i>zelfstandig gebruikt</i>
	incertus	<i>zelfstandig gebruikt</i>
	conscientia	medeplichtigheid
14	species, -ei	schijn
	frequens, -ntis + <i>dat.</i>	regelmatig aanwezig bij
	secretum	geheime bijeenkomst
	pello	verdrijven
15	gigno, genui	verwekken

16	paelex, paelicis suspikor (suspicari) + <i>dat.</i>	minnares de achterdocht opwekken van; <i>nl. dat Seianus geen serieuze bedoelingen had.</i>
17	prolatio, -ionis affero	uitstel <i>zie IV.3 r. 2</i>

IV.7 Drusus klaagt over de toenemende invloed van Seianus

De invloed van Tiberius' zoon Drusus was aanvankelijk nog merkbaar: zolang hij leefde moest Seianus zich inhouden. Drusus zag de toenemende invloed van Seianus met lede ogen aan en hij uitte dikwijls zijn irritaties, die dan via Livia doorverteld werden aan Seianus.

1	quae cuncta	<i>relatieve aansluiting; namelijk de in IV.6 genoemde maatregelen en gedragslijn</i>
	comis, comis	vriendelijk
	horridus	stug
	plerumque	meestal
	formidatus	angstig
2	retineo	vasthouden aan, handhaven
	supersum (-esse)	over zijn, in leven zijn; <i>vul aan als onderwerp: Drusus</i>
3	mansere	= manserunt; <i>onderwerp is quae cuncta (r. 1)</i>
	notesco	bekend worden
4	ultor, ultoris	wreker; <i>predicatief</i>
	metuebatur	<i>vul aan als onderwerp: Drusus</i>
	occultus + <i>gen.</i>	zwijgend over
	crebro (<i>bijw.</i>)	herhaaldelijk, dikwijls
	querens	<i>afhankelijk hiervan is de cursief gedrukte tekst in de indirecte rede (Acl)</i>
4-5	incolumis, incolumis incolumi filio	ongedeerd, levend <i>abl. abs.; met filio wordt een zoon van Drusus aangeduid</i>
5	alium	<i>acc. van de Acl</i>
	adiutor, adiutoris	helper
	quantus	hoe groot, hoeveel;
	quantum superesse	<i>retorische vraag in indirecte rede</i>
	supersum (-esse) ut + <i>con.</i>	er van af zijn dat, schelen dat
6	in arduo sum	moeilijk zijn
	ingredior, ingressus sum	beginnen
	sis	<i>onderwerp is een algemeen "je"</i>
	minister	helper
7	exstructa, datos	<i>vul aan: esse</i>
	sponte + <i>gen.</i>	op initiatief van
	in manum do (dare)	ter hand stellen; <i>nl. aan Seianus</i>
8	monumenta Cn. Pompei	<i>het theater van Pompeius die als tegenstander van Julius Caesar</i>

		<i>symbool van de republikeinse normen en waarden was</i>
9	illi fore nepos	<i>nl. Seianus</i> = futuros esse <i>door de verloving van een dochtertje van Seianus met een zoontje van de latere keizer Claudius. Zo'n vaart zal het met kleinkinderen nog niet lopen, want de dochter van Seianus was op dat moment nog maar drie of vier jaar oud!</i>
	precor (precari), precatus sum modestia	bidden voor, hopen op bescheidenheid; <i>nl. van de kant van Seianus</i>
10	iacio (iacere) et quoque	uiten en bovendien
11	corrumpo, corrumpi, corruptus prodo	verleiden verraden, verklappen

IV.8 De moord op Drusus en optreden van Tiberius in de senaat

1	maturandum maturo (maturare) irrepo	<i>vul aan: esse</i> haast maken binnensluipen, binnendringen
2	fortuitus assimulo (assimulare) datum spado, spadonis	toevallig voorwenden, voorspiegelen <i>vul aan: est</i> eunuch; <i>waarschijnlijk diens voorproever</i>
3	cognosco, cognovi, cognitus	vernemen; <i>toen het complot van Seianus werd ontdekt en de medeplichtigen werden berecht in 31 na Chr.</i>
4	valetudo, -dinis eius an ostento (ostentare) nullo metu <i>t/m</i> ostentaret	ziekte <i>nl. van Drusus</i> of (<i>praktisch gelijk aan aut</i>) duidelijk tonen <i>variatio: bepaling in ablativus en finale bijzin</i>
4-5	defungor, defunctus sum necdum	overlijden en nog niet
5	defuncto <i>en</i> sepulto vulgaris, vulgaris	<i>vul aan: Druso (abl. abs.)</i> gewoon; <i>consuls zaten gewoonlijk op speciale zetels</i>
6	per speciem maestitia admoneo + <i>gen.</i> effundor, effusus sum	onder het mom van droefheid herinneren aan, wijzen op uitbarsten

7	victo gemitu continuus	<i>vul aan: suo; nl. van Tiberius zelf ononderbroken, samenhangend; d.w.z. getuigend van zelfbeheersing op dit verdrietige ogenblik</i>
7-8	erigo non sibi ignarum posse argui	oprichten, opbeuren <i>lees: non sibi ignarum esse se posse argui; de inhoud van de oratio staat cursief gedrukt in de indirecte rede (Acl)</i>
8	arguo	beschuldigen, verwijten
9	subeo (-ire) oculos + <i>gen.</i> propinquus alloquium	iemand onder ogen komen verwant toespraak; <i>hier: bemoedigend woord</i>
10	a plerisque legentium dies lugeo imbecillitas, imbecillitatis damnandos damno (damnare) + <i>gen.</i> tamen	<i>zowel bij tolerari als aspici</i> daglicht rouwen zwakheid <i>vul aan: esse</i> beschuldigen van <i>d.w.z. ondanks het feit dat zijn optreden door de senaat misverstaan kan worden als gevoelloosheid</i>
11	solacium complexus, complexus miseror (miserari), miseratus sum Augusta	troost omarming beklagen <i>nl. zijn moeder Livia, op dat moment 80 jaar</i>
12	rudis, rudis + <i>gen.</i> vergo	jong, onervaren ten einde lopen; <i>Tiberius was midden 60</i>
13	ut <i>t/m</i> inducerentur Germanici liberi	<i>afhankelijk van petivit</i> <i>alleen Nero en Drusus; Caligula was te jong</i>
14	levamentum firmo (firmare)	opluchting, troost bemoedigen, moed inspreken
15	alloquium Caesar quibus appendo patres conscripti	<i>zie r. 9</i> de keizer; <i>nl. Tiberius</i> <i>relatieve aansluiting</i> beetpakken, bij de hand nemen <i>de gebruikelijke aanspreekvorm voor de senatoren; letterlijk: "bijeengeschreven vaderen", d.w.z. op een lijst geplaatst</i>
16	orbo (orbare) + <i>abl.</i> trado, tradidi patruus precor (precari)	beroven van overdragen oom; <i>nl. Drusus</i> <i>zie IV.7 regel 9</i>

	propius suboles, subolis	eigen kinderen (<i>een zoon (Tiberius) en enkele dochters</i>)
17	secus quam foveo attolleret attolo	anders dan koesteren <i>lees: ut attolleret</i> opheffen; <i>nl. tot de positie die hun door hun afkomst toekomt</i>
17-18	sibique et posteris conformaret	en om hen te vormen naar zijn model en tot heil van het nageslacht; <i>d.w.z. zoals hij zijn eigen kinderen zou opvoeden tot goede bestuurders</i>
	dis <i>abl. + coram</i>	= deis ten overstaan van
19	obtestor (obtestari), obtestatus sum pronepos, pronepotis suscipio (suscipere)	zweren achterkleinzoon opnemen, in bescherming nemen
20	vicis, vicis parentum loco	taak op de plaats van ouders; <i>vul aan: sunt; d.w.z. de senaat neemt de "voogdij" over de kinderen over</i>
21	bona malaque ita <i>t/m</i> pertineant pertineo ad + acc.	goede en slechte eigenschappen <i>d.w.z. als leden van het keizerlijk huis moet hun gedrag gericht zijn op het welzijn van de staat</i> betrekking hebben op

IV.10 Een hardnekkig gerucht omtrent de moord op Drusus

Over de moord op Drusus gaven volgens Tacitus de meest betrouwbare bronnen dezelfde lezing, nl. dat Tiberius geheel onkundig was van de gifmoord van zijn zoon.

In de tijd van de moord en daarna ging er echter ook een gerucht dat Drusus het slachtoffer was van een geraffineerde en ingewikkelde intrige. Seianus zou het zo hebben weten te spelen dat Tiberius zijn zoon verdacht van een moordaanslag op hem.

1	quae <i>t/m</i> sunt plurimis ... auctoribus maximae fidei	<i>lijd.vw. bij: rettuli</i> <i>dat. van de handelende persoon</i> <i>gen. van eigenschap bij: auctoribus</i>
2	refero (-ferre) omiserim	berichten, rapporteren <i>con. potentialis, drukt een bescheiden mening uit</i>
3	exolesco corrupta Livia	vervluchtigen, verdwijnen <i>abl. abs.; de inhoud van het gerucht staat schuin gedrukt in de indirecte rede (Acl)</i>
4	spado, spadonis domino	eunuch; <i>de uitvoerder van de moord op Drusus (zie IV.8 r. 2)</i> <i>nl. Drusus</i>

5	vincio carus + <i>dat.</i> primor	boeien, aan zich binden geliefd bij voornaam, belangrijk
6	ubi veneficium	zodra vergiftiging, het toedienen van het vergif
7	eo audaciae, ut provehor, provectus sum verto	tot dat punt van brutaliteit dat voortgaan (de zaak) omkeren; <i>vul aan als onderwerp: Seianus</i>
8	arguo + <i>gen.</i> indicium venenum in + <i>acc.</i> moneo + <i>gerundivum</i> vito (vitare) potio, potionis epulor (epulari)	beschuldigen van informatie poging tot een gifmoord op waarschuwen om, aanraden om ontwijken, vermijden drank eten
9	capio (capere) convivium	beetnemen, bedriegen maaltijd, gezelschap
10	iuveniliter haurio	overeenkomstig zijn jeugdige leeftijd gulzig leegdrinken; <i>Drusus stond bekend als een onmatig drinker en impulsief man</i>
11	auctam suspicio, suspicionis tamquam sibimet irrogo (irrogare)	<i>vul aan: esse</i> verdenking alsof = sibi (zich) aandoen

IV.11 Weerlegging van het gerucht door Tacitus

Over het geheel genomen is het oordeel van Tacitus over het karakter van Tiberius vrij negatief. Maar het bovenstaande verhaal gaat ook Tacitus te ver. In dit hoofdstuk voert hij argumenten aan die het volgens hem onwaarschijnlijk maken dat Tiberius iets afwist van de moord op Drusus.

1	vulgo (<i>bijw.</i>) iacto (iactare) super id quod	algemeen werpen, verspreiden, vertellen nog afgezien van het feit dat, behalve dat
2	refutaveris refuto (refutare) mediocris, mediocris prudentia mediocri prudentia nedum	<i>con. potentialis</i> weerleggen gemiddelde verstand, inzicht <i>abl. van eigenschap</i> laat staan
3	inauditus idque	zonder gehoord te zijn en dat nog wel
4	paeniteo	berouw hebben

	regressus, regressus quin + <i>con.</i> potius minister veneni	gelegenheid om terug te keren waarom niet liever degene die hem de vergiftigde beker had aangereikt
5	excrucio (excruciare) auctor, auctoris exquiro insitus insita <i>t/m</i> extraneos denique extraneus	folteren aanstichter uitzoeken, opsporen ingeworteld <i>bepaling bij cunctatione et mora</i> kortom vreemd
6	unicus flagitium comperio + <i>gen.</i> , comperi, compertus repertor, repertoris	<i>nl. zijn zoon</i> schanddaad betrappen op
7	habeo ex + <i>abl.</i> nimius caritas, -atis Caesar	uitvinder, bron beschouwen als wegens, op grond van te groot genegenheid
8	in utrumque ex <i>t/m</i> odio quamvis fabulosus immanis, immanis credebantur erga + <i>acc.</i>	<i>de keizer, Tiberius</i> <i>nl. Seianus en Tiberius</i> <i>bepalingen bij credebantur</i> hoe ... ook fabelachtig, onwaarschijnlijk onmenselijk, wreed <i>vul aan: ea; nl. dat soort praatjes</i>
9	atrocioire fama ordo, ordinis <i>m</i> alioqui	met betrekking tot <i>abl. abs.</i> toedracht overigens
10	Seiani	= uxorem Seiani (<i>door hem</i> <i>verstoten</i>)
	tormentum Eudemus Lygdus	foltering <i>zie IV.3.14</i> <i>zie IV.8.2</i>
11	patefio (-fieri), patefactus sum scriptor, scriptoris infensus	aan het licht komen auteur, schrijver, geschiedschrijver vijandig, vijandig gezind (<i>jegens</i> <i>Tiberius</i>)
	exsisto, exstiti obiecto (obiectare)	tevoorschijn komen; <i>perf.</i> zijn voor de voeten werpen, in de schoenen schuiven; <i>vul aan: deze</i> misdad
	cum + <i>con.</i> omnia alia	hoewel <i>nl. roddelpraatjes,</i> <i>verdachtmakingen aan het adres</i> <i>van Tiberius</i>
12	conquiro	opsporen, opzoeken

	intendo	vergroten, opblazen, overdrijven
	arguo	weerleggen
13	sub + <i>abl.</i>	aan de hand van
	auditio, auditionis	gerucht
14	cura nostra	<i>nl. dit geschiedwerk, de Annales</i>
	divulgo (divulgare)	verspreiden, rondstrooien
	avidus	begerig, gretig
15	miraculum	wonder, wonderbaarlijks
	antehabeo + <i>dat.</i>	verkiezen boven

Deze episode biedt Tacitus een mooie gelegenheid om te demonstreren dat hij wil schrijven "sine ira et studio", objectief. Inmiddels heeft hij echter wel algemene bekendheid gegeven aan een roddel over Tiberius, daardoor, misschien onbewust, het negatieve beeld van Tiberius versterkend.

Achtergrondinformatie

Publius Cornelius Tacitus werd omstreeks 55 na Chr. geboren en overleed in ca. 120. Waarschijnlijk stamt hij uit het sterk geromaniseerde Zuid-Frankrijk en behoorden zijn ouders tot de stand der *equites*. Tacitus volgde in Rome het onderwijs in de retorica. Zijn politieke carrière begon onder keizer Vespasianus. Hij trouwde met de dochter van Agricola, oud-consul en goed militair en bestuurder, die kort daarvoor tot gouverneur van Britannia was benoemd. Dit huwelijk was natuurlijk gunstig voor zijn politieke loopbaan. Hoewel we geen zekere gegevens hebben, mag aangenomen worden dat hij de gebruikelijke *cursus honorum* doorliep. In 97 was hij consul. Tussen 111 en 116 was hij gouverneur in de provincie Asia.

Tacitus schreef vijf werken:

- *Dialogus de oratoribus*: over het verval van de retorica in de keizertijd. Hierin komen ook zijn opvattingen over geschiedschrijving naar voren: de geschiedenis is voor hem een leermeester voor het leven, die de deugd verheerlijkt en het kwaad aan de kaak stelt.
- *Agricola*: een biografie van Tacitus' schoonvader.
- *Germania*: mogelijk bedoeld om de eenvoud, vrijheid, eer en strijd lust van de Germanen te stellen tegenover de luxe, de corruptie en het gebrek aan *virtus* van de Romeinen van zijn eigen tijd.
- *Historiae*: de geschiedenis van Rome van de Flavische keizers: Vespasianus, Titus en Domitianus. Helaas is alleen het deel over de jaren 69 en 70 over.
- *Annales*: de geschiedenis van Rome vanaf de dood van Augustus tot de dood van Nero. Ook dit werk is niet geheel over.

Tacitus kan getypeerd worden als een aristocratische conservatieve senator. Zijn politiek ideaal was de bloeitijd van de republiek, waarin de senaat oppermachtig was. Door zijn onderzoekingen was hij anderzijds tot het besef gekomen dat het principaat een historische noodzaak was. Hij lijkt zich dan ook daarmee verzoend te hebben, maar de stelselmatige afbraak van de invloed van de senaat (ook veroorzaakt door de slaafse houding van senatoren zelf) bleef voor hem onverteerbaar.

Tacitus staat in de traditie van de Romeinse geschiedschrijving; daarin werd veel aandacht besteed aan de vormgeving. Een historicus dramatiseert, jaagt schilderachtige effecten na, overtuigt van zijn standpunt, moraliseert, houdt een spiegel voor.

Zo maakt ook Tacitus gebruik van allerlei middelen om zijn verhaal zo mooi mogelijk te vertellen. Zijn schrijfrant wordt gekenmerkt door *brevitas*, bondigheid, en *variatio*, afwisseling.

Bij *brevitas* kan men denken aan:

- korte, kernachtige zinnen;
- weglaten van voegwoorden (asyndeton);
- weglaten van vormen van de werkwoorden *zijn* en *zeggen*.

Bij *variatio* kan men denken aan:

- verschillende woordsoorten in één functie: bijvoorbeeld een zelfstandig naamwoord en een infinitivus als onderwerp (zie IV.3 regel 3)
- verschillende syntactische eenheden op één lijn: bijvoorbeeld een bepaling in de ablativus en een finale bijzin als verklaring voor een bepaalde handeling (zie IV.8 regel 4)

Verder gebruikt Tacitus vaak participia al dan niet in een ablativus absolutus.